

Артозей О.А., студентка 2 курсу,
група ФЕБ-151, фінансово-економічний факультет
Полковниченко С. О. к.е.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет
e-mail: olya.artozey@mail.ru

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

У сучасних умовах різко зросло навантаження господарської діяльності на навколишнє природне середовище. Ігнорування екологічних законів зумовило порушення природної рівноваги та деградацію екологічних систем, знизилась їх здатність до самоочищення і регенерації.

На основі даних Державної служби статистики України нами проведено дослідження параметрів екологічного стану нашої держави, що відображено в табл.1.

Таблиця 1

Екологічний стан довкілля України за 2010-2015 рр.

	2010	2012	2013	2014	2015	2015 р. у % до 2010 р.
Атмосферне повітря						
Обсяги викидів забруднюючих речовин, тис. т	6678,0	6821,1	6719,8	5346,2	4521,3	67,7
у т.ч. від стаціонарних джерел, тис. т	165041,8	198175,1	197618,0	166926,7	138932,1	84,2
від пересувних джерел, тис. т	33188,9	33822,2	33088,1	27813,1	23139,8	69,7
Водні джерела						
Обсяги збору води з поверхневих водних об'єктів, млн м ³	12823	12690	11714	10002	8413	65,6
Обсяги втраченої води при транспортуванні, млн м ³	2158	2286	2213	1350	1139	52,8
Водовідведення забруднених зворотних вод, млн м ³	7012	6978	6657	5957	4915	70,1
Потужність очисних споруд, млн м ³	7425	7577	7592	7190	5801	78,1
Земельні ресурси						
Порушено земель, тис.га	1,2	1,2	1,0	0,5	0,5	41,7
Відпрацьовано земель, тис.га	0,2	0,5	1,0	0,3	0,1	50
Рекультивовано земель, тис.га	0,5	0,7	0,6	0,1	0,1	20
Поводження з відходами						
Обсяги відходів, що утворилися, тис. т	425914,2	450726,8	448117,6	355000,4	312267,6	73,3
Обсяги отриманих зі сторони відходів, тис. т	9765,5	13878,0	14501,0	10748,0	11491,8	117,7
Обсяги утилізованих відходів, тис. т	145710,7	143453,5	147177,9	109280,1	32463,7	22,3
Обсяги спалених відходів, тис. т	1058,6	1215,9	918,7	944,7	1134,7	107,2
Обсяги відходів, що видалено у спеціально відведені місця, тис. т	313410,6	265789,0	267222,6	203698,0	152295,0	48,6

Джерело: складено і розраховано за даними: [1].

Як свідчать дані табл.1, екологічний стан довкілля України за 2010-2015 рр. певним чином змінився. Більшість показників знизилася, проте для одних це зниження є позитивним, а для інших – негативним. Так, обсяги викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря за 2010-2015 рр. зменшилися на 32,3%, у тому числі від стаціонарних джерел – на 15,8%, від пересувних джерел – на 30,3%. Слід відзначити тенденцію до зменшення обсягів збору води з поверхневих водних об'єктів за досліджуваний період, а також обсягів, втрачених при транспортуванні води, за 2012-2015 рр. Проте об'єм втраченої

води сягає 13,5% від загального обсягу забраних вод, тому проблема має вирішуватись комплексно. Водночас негативним є зниження потужності очисних споруд. Динаміка обсягів утворених відходів починаючи з 2012 р. має тенденцію до зменшення. Кількість відходів, видалених у спеціально відведені місця, до 2013 р. не мала чітких тенденцій, а з 2014 р. спостерігається їх зменшення. Проте обсяг відходів, видалених у спеціально відведені місця, у 2015 р. становив лише 48,8% від обсягу відходів, що утворилися. Позитивним є той факт, що зменшився обсяг порушених земель за досліджуваній період. Але обсяг відпрацьованих земель до 2013 р. зростав, а потім – зменшувався. Окремі ж показники, які характеризують екологічний стан довкілля України, зросли (обсяги отриманих зі сторони відходів – на 17,7% та обсяги спалених відходів – на 7,2%).

Економічні наслідки від забруднення компонентів навколишнього середовища (атмосфери, водного басейну, ґрунту) проявляються на рівні окремих суб'єктів економічної діяльності (підприємств та домогосподарств), знижуючи ефективність їх функціонування і відтворення. Вплив забруднення навколишнього середовища на економічні суб'єкти можна розглядати з точки зору, по-перше, зниження кількості і якості економічних ресурсів, що функціонують в економічній системі; по-друге, відведення економічних ресурсів на запобігання, усунення і компенсацію негативних наслідків забруднення. В обох випадках у кожного економічного суб'єкта зростають витрати функціонування, зменшується кількість кінцевого продукту, і, як результат, відбувається недоотримання доходу [2].

Розглянемо вплив забруднення навколишнього середовища на зниження кількості і якості економічних ресурсів, до яких відносяться земля, праця, капітал і підприємницькі здібності.

Внаслідок розсіювання забруднюючих речовин в атмосфері; підвищення їх концентрації у поверхневих і підземних джерелах води, накопичення в родючому шарі ґрунту відбувається зниження природної продуктивності сільськогосподарських угідь, що проявляється у зниженні урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тваринництва, стагнації темпів відтворення біорізноманіття (лісових культур, диких тварин тощо).

Частина земельних площ відчужується для складування технологічних відходів добувної промисловості, енергетики, хімічної промисловості, металургії, а також відходів комунального господарства.

Якість навколишнього природного середовища є одним із основних факторів, що визначає здоров'я населення. Згідно з даними ВООЗ, чверть випадків його порушення в усьому світі викликана забрудненням повітря, води, ґрунту і їжі. Провідні світові експерти налічують більше вісімдесяти п'яти різновидів захворювань, що можуть бути викликані забрудненням довкілля [3].

Внаслідок забруднення навколишнього середовища знижується якісний стан трудових ресурсів, погіршується використання фонду робочого часу, що пов'язано з підвищеною захворюваністю населення, яке знаходиться в зоні дії забруднення, і зниженням рівня його працездатності; відбувається підвищення плинності кадрів, незадоволених екологічним станом місця роботи і проживання.

В результаті забруднення навколишнього середовища відбувається також зниження ресурсу засобів праці внаслідок прискореного зносу і передчасного виходу з ладу конструкційних матеріалів, що проявляється в недоотриманні продукції.

Забруднення навколишнього природного середовища різними відходами негативно впливає на якісний стан природних ресурсів, зменшуючи їх продуктивність або роблячи їх непридатними для використання.

Щодо відведення економічних ресурсів на запобігання, усунення і компенсацію негативних наслідків забруднення зазначимо наступне.

Діяльність суб'єктів господарювання пов'язана з утворенням відходів. Для отримання певної кількості продукції з урахуванням утворення відходів на виробництві використовують більше початкової сировини і матеріалів. Для їх переробки витрачається більше енергії,

палива, праці, а це означає, що виробники продукції несуть підвищені витрати. Даний вид витрат, хоча безпосередньо і не пов'язаний із забрудненням навколишнього середовища, але безпосередньо залежить від кількості відходів, що потрапляють у навколишнє середовище [2]. З метою компенсації втрат економічні суб'єкти вимушені нести додаткові витрати економічних ресурсів, підвищуючи витрати виробництва кінцевої продукції.

Оскільки істотна частина ресурсів вимушено спрямовується на запобігання забрудненню, а також компенсацію його негативних наслідків, кількість функціонуючих ресурсів зменшується, їх якісні характеристики змінюються, що призводить до дефіциту ресурсів у часі й до зменшення загальної продуктивності виробництва. Зокрема, знижується дійсний фонд часу використання устаткування, знижується продуктивність праці, потужність устаткування, віддача матеріальних і сировинних ресурсів.

Зниження рівня забруднення навколишнього середовища може бути забезпечено за рахунок змін галузевої і технологічної структур виробництва, а також управління станом навколишнього середовища.

Отже, забруднене навколишнє середовище може негативно впливати на «реципієнтів» (людей, промислові, транспортні та комунальні об'єкти, ліси, водоймища і т.п.). Ці негативні впливи проявляються в основному у підвищенні захворювань людей та погіршенні їх життєвих умов, у зниженні продуктивності біологічних природних ресурсів, прискоренні зносу засобів виробництва, що обумовлює економічні наслідки забруднення, зниження ефективності функціонування і відтворення економічних суб'єктів. Втрати, які несуть суб'єкти господарювання, безпосередньо пов'язані з необхідністю запобігання негативній дії і усуненню наслідків від забруднення навколишнього природного середовища.

Список використаних джерел:

1. Довкілля України за 2015 рік. Статистичний збірник / За редакцією О.М.Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 241 с.
2. Лі Мін. Вплив екологічного фактору на ключові складові економічного потенціалу / Лі Мін В.О.Лук'янихін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11333/1/4.pdf>
3. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.who.int/gho/phe/en/index.html>.

Бібліографічний опис:

Артозей О.А. Економічні наслідки забруднення довкілля / О.А.Артозей, С.О.Полковниченко // «Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти»: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Чернігів, 23 грудня 2016 року) / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – 566 с. – С.11-13.